

พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ : วัฒนธรรมแห่งปัญญาและกรุณา*

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัฒนธรรมเป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม วิถีชีวิตที่ดีต้องมีปัญญาเป็นเครื่องนำทาง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อนฺุโห ยถา โชติมธิฏฺฐจฺเจหฺยย คนไม่มีปัญญาก็เหมือนคนตาบอดที่เหยียบไปได้แม้บนไฟที่ส่องทาง” โสกราตีสกล่าวไว้ทำนองเดียวกันว่า “An unexamined life is not worth living ชีวิตที่ไม่ใช้ปัญญาตรวจสอบตนเองไม่มีค่าควรแก่การดำรงชีวิต”

ถามว่า พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ควรจะร่วมมือกันสร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญาขึ้นมาได้หรือไม่ ตอบว่า พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์แม้จะไม่ร่วมมือกันเลยก็สามารถสร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญาขึ้นมาได้ แต่ก็มีข้อกบอ่ยไปที่ประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ถูกนำไปใช้เพื่อสร้างวิถีชีวิตที่มุ่งมายไร้ปัญญา นั่นคือบางครั้งพระพุทธศาสนาถูกบิดเบือนให้กลายเป็นไสยศาสตร์และการยึดติดคัมภีร์(Dogmatism) วิทยาศาสตร์อาจนำไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์นิยม (Scientism) หรือความหลงยึดติดในวิทยาศาสตร์จนมองข้ามความสำคัญของศาสนาและจริยธรรม

มนุษย์ที่สมบูรณ์

พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ต่างเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม ชาวพุทธเปรียบเทียบคนที่มีความรู้ทั้งสองด้านเหมือนคนที่มีดวงตาสองข้าง(ทวิจักขุ) ดวงตาข้างหนึ่งคือความรู้ด้านศาสนา ส่วนดวงตาอีกข้างหนึ่งคือความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ คนที่มีความรู้ทั้งสองด้านเช่นนี้จัดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ท่านพุทธทาสเปรียบเทียบวิถีชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ว่าเหมือนการไถนาด้วยควายสองตัว คนสมัยโบราณไถนาด้วยควายสองตัวคือควายตัวรู้กับควายตัวแรง ควายตัวรู้เป็นควายแก่มีประสบการณ์สูงในการไถนา รู้ภาษาชาวนาดี มันเดินและหยุดตามคำสั่งของชาวนา ควายตัวนี้มีความรู้แต่ไม่มีแรงลากไถ ชาวนาจึงจับมาเทียบมคูกับควายอีกตัวหนึ่งที่เรียกว่าควายตัวแรง มันเป็นควายหนุ่มที่มีแรงลากไถแต่ไม่รู้ภาษาชาวนา เมื่อชาวนาออกคำสั่งให้เดิน ควายตัวรู้จะขยับตัวออกเดิน ควายตัวแรงก็ออกแรงลากไถไปด้วยกัน การไถนาสำเร็จได้ด้วยการเทียบควายสองตัวคือตัวรู้กับตัวแรงเข้าด้วยกัน การดำรงชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ต้องมีทั้งตัวรู้และตัวแรง **ตัวรู้ คือ**

* เรียบเรียงจากปาฐกถาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๒ พรรษา จัดโดยสมาคมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งประเทศไทย ณ คณะวิทยาศาสตร์ (พญาไท) มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

ความรู้ด้านศาสนาและจริยธรรม ส่วนตัวแรง คือ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

มนุษย์ในอุดมคติควรมีความรู้ทั้งด้านศาสนาและวิทยาศาสตร์สำหรับดำรงชีวิตในสังคม แต่คนทั่วไปมักสนใจแสวงหาความรู้ด้านใดด้านหนึ่ง ดังที่นักวิทยาศาสตร์หลายคนไม่สนใจศาสนา นักศาสนาหลายคนไม่สนใจวิทยาศาสตร์ เมื่อนักวิทยาศาสตร์ตั้งวงสนทนากับนักศาสนาก็มักจะคุยกันไม่รู้เรื่อง เพราะพูดกันคนละภาษา ยิ่งไปกว่านั้นนักวิทยาศาสตร์และนักศาสนายังถนัดในการใช้สมองกันคนละซีก นั่นคือนักวิทยาศาสตร์ถนัดใช้สมองซีกซ้าย ในขณะที่นักศาสนาถนัดใช้สมองซีกขวา

โรเจอร์ สเปนรี่ (Roger Sperry) ผู้ได้รับรางวัลโนเบลในปี ๒๕๒๔ ทำการวิจัยพบว่าสมองสองซีกของคนเรา คือ **สมองซีกซ้าย (Left Brain)** และ **สมองซีกขวา (Right Brain)** ต่างทำงานเป็นอิสระจากกัน แต่ก็มีส่วนเชื่อมต่อข้อมูลถึงกันได้ เหมือนเครื่องคอมพิวเตอร์สองเครื่องที่ทำงานเป็นอิสระจากกันแต่ก็เชื่อมต่อถึงกันด้วยระบบอีเธอร์เน็ต (Ethernet) การทำงานของสมองทั้งสองซีกมีหน้าที่ต่างกัน นั่นคือ สมองซีกซ้ายทำหน้าที่ในการคิดหาเหตุผล ในการใช้ตรรกะและคณิตศาสตร์ คนที่ชอบใช้สมองซีกซ้ายจึงถนัดในด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ส่วนสมองซีกขวามีหน้าที่ควบคุมอารมณ์และสร้างจินตนาการ คนที่ชอบใช้สมองซีกขวาก็ถนัดในด้านศาสนา ปรัชญาและศิลปะ

ความฉลาดของคนไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของสมอง แต่ขึ้นอยู่กับการใช้สมองทั้งสองซีกทำงานประสานสอดคล้องกันได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้น คนที่ใช้สมองทั้งสองซีกทำงานอย่างสมดุลย่อมเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เขาเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ ปรัชญา ศาสนาและศิลปะ เราเรียกคนประเภทนี้ว่า **เรอเนสซองซ์ แมน (Renaissance Man)** หมายถึงผู้รอบรู้วิทยาการหลายแขนง (Polymath) ตัวอย่างอัจฉริยะประเภทนี้ คือ **ลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci)** ผู้เป็นจิตรกรเอกของโลก เขาวาดภาพเหมือนจริง (Realistic) โดยศึกษากายวิภาค (Anatomy) ของคน เรารู้จักภาพวาดที่โด่งดังของเขาในชื่อว่า **โมนาลิซ่า** นอกจากนี้ เขายังเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ยอดเยี่ยมและได้มีความคิดริเริ่มในประดิษฐ์กรรมหลายอย่าง จนถือกันว่าเขาเป็นอัจฉริยะที่สามารถรวมองค์ความรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ ปรัชญาและศิลปะไว้ในคนคนเดียวกัน ซึ่งเป็นเรื่องยากที่เราจะพบคนที่สมองซีกซ้ายและซีกขวาทำงานประสานกลมกลืนกันอย่างเต็มที่ได้เหมือนกรณีของ ลีโอนาร์โด ดา วินชี

ในประเทศไทยก็มีบุคคลที่เป็นเรอเนสซองซ์ แมน นั่นคือ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช** การที่พระองค์ท่านได้จัดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์กังหันน้ำชัยพัฒนา ทรงทำโครงการฝนหลวงและอื่นๆ แสดงถึงความถนัดในในด้านวิทยาศาสตร์ ในขณะที่เดียวกัน การที่พระองค์ท่านทรงดนตรีและวาดภาพก็แสดงถึงความถนัดในด้านศิลปะการที่ทรงศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกก็บ่งบอกถึงความความสนพระราชหฤทัยในพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นอัจฉริยะที่สามารถรวมองค์ความรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ พุทธศาสนา และศิลปะไว้ในพระองค์ท่านอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ความใจกว้างในพระพุทธศาสนา

การที่คนคนเดียวจะมีความรู้ทั้งด้านพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์เช่นนี้เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ไม่ยาก ทั้งนี้เพราะปัญญาในพระพุทธศาสนาและปัญญาในวิทยาศาสตร์ไม่ได้ขัดแย้งกันหากแต่ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “*นาหิ ภิกขเว โลเกเน วิวทามิ*” เป็นต้น แปลความว่า “*ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตย่อมไม่ขัดแย้งกับชาวโลก แต่ชาวโลกย่อมขัดแย้งกับเรา ธรรมวาทีย่อมไม่ขัดแย้งกับใครๆในโลก*”

ธรรมวาทีคือคนที่ศึกษาธรรมและประกาศธรรม คำว่า ธรรม หมายถึง ความจริงตามธรรมชาติ ที่มีอยู่เองโดยไม่มี การแต่งเติมเสริมต่อ คำว่า ปัญญาในพระพุทธศาสนา หมายถึง การรู้เห็นความจริงในธรรมชาติตามที่เป็นจริง (ยถาภูตญาณทัสสนะ) สัจธรรมความจริงในธรรมชาติ ที่มีการค้นพบไม่ว่าจะโดยนักศาสนาหรือนักวิทยาศาสตร์ก็ย่อมเป็นสัจธรรมอยู่วันยังค่ำ เหมือนกับ ทองย่อมเป็นทอง ตลอดเวลา

แม้พระพุทธศาสนาได้ค้นพบสัจธรรมความจริงในธรรมชาติแล้วพระพุทธศาสนาก็ไม่มีการผูกขาดสัจธรรมความจริงนั้นว่ามีเฉพาะในพระพุทธศาสนา ชาวพุทธสามารถยอมรับความจริงในธรรมชาติที่นักวิทยาศาสตร์ต่างทยอยกันค้นพบภายหลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

ปัญญาที่ได้จากการตรัสรู้ทำให้พระพุทธเจ้าทรงเป็นสัพพัญญูคือรอบรู้สรรพสิ่งซึ่งเป็นความจริงในธรรมชาติ พระองค์ทรงนำสัจธรรมความจริงที่ค้นพบมาประกาศเปิดเผยเพียงบางส่วนเท่านั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนทุกเรื่องที่พระองค์ตรัสรู้ แต่สอนเฉพาะเรื่องที่สำคัญและจำเป็นต่อการดับทุกข์ของสาวก พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า เรื่องที่พระองค์ตรัสรู้มีมากมายมหาศาลเหมือนกับใบไม้ในป่าทั้งป่า แต่เรื่องที่ทรงนำมาสั่งสอนมีน้อยนิดเหมือนใบไม้ในกำมือหนึ่ง เราจึงเรียกเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาสั่งสอนว่า *ธรรมกำมือเดียว* ธรรมที่พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนไว้นั้นย่อมรวมถึงสัจธรรมความจริงในธรรมชาติที่วิทยาศาสตร์ประกาศเปิดเผยต่อมานั่นเอง ข้อนี้สอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า

“*อุปฺปาทา วา ภิกขเว ตถาคตานิ อนุปฺปาทา วา*” เป็นต้น แปลความว่า “*ภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตเจ้าทั้งหลายจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ชาติุนั้นคือ ธรรมจิติ (ความดำรงอยู่ตามธรรมชาติ) ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติ) อิทัปปัจจยตา (ภาวะที่สรรพสิ่งเกิดดับตามเหตุตามปัจจัย) ก็ยังมีอยู่ พระตถาคตเจ้าย่อมตรัสรู้ทั่วถึงซึ่งชาติุนั้นแล้วบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้เข้าใจง่าย*”

สัจธรรมความจริงมีอยู่ตลอดเวลาเพียงรอเวลาให้นักศาสนาหรือนักวิทยาศาสตร์ก็ได้มาค้นพบ นั่นคือทำที่แบบใจกว้างที่ทำให้พระพุทธศาสนาไม่เคยทะเลาะหรือขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์

พระพุทธศาสนาเติมเต็มให้กับวิทยาศาสตร์

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้วิทยาศาสตร์ได้ค้นพบความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติที่คล้ายคลึงกับสังขารธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ทฤษฎีสัมพัทธภาพ ทฤษฎีควอนตัม แต่ดูเหมือนว่าการค้นพบนั้นเป็นเรื่องวิชาการล้วนๆ ที่ไม่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของนักวิทยาศาสตร์ ข้อนี้แตกต่างจากการค้นพบสังขารธรรมในพระพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวพุทธ การเข้าถึงสังขารธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจให้เป็นคนที่ดีขึ้นและมีความสุขมากขึ้น ในขณะที่การค้นพบทางวิทยาศาสตร์อาจไม่มีผลกระทบต่อจิตใจของนักวิทยาศาสตร์เลย นั่นคือการค้นพบทางวิทยาศาสตร์อาจไม่ช่วยให้ผู้ค้นพบเป็นคนดีมีจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น

เมื่อพิจารณาในมุมมองของพระพุทธศาสนา ปัญญาที่ยังเห็นสังขารธรรมเรื่องปฏิจกสมุปบาทช่วยทำให้มีความกรุณาเพิ่มขึ้นเอง เพราะปัญญาจะมาคู่กับกรุณาเสมอ นั่นคือเมื่อเรายังรู้ว่าสรรพสิ่งเชื่อมโยงถึงกัน เราจะเกิดกรุณาคือความสงสารห่วงใยจิตใจที่จะช่วยเหลือคนอื่น แต่ถ้าเราเห็นสรรพสิ่งเชื่อมโยงถึงกันตามทฤษฎีสัมพัทธภาพ ก็ไม่แน่ว่าเราจะเกิดกรุณาต่อมวลมนุษยชาติหรือไม่ ดังที่ไอน์สไตน์ผู้ค้นพบทฤษฎีสัมพัทธภาพได้ส่งจดหมายถึงประธานาธิบดีรูสเวลต์แห่งสหรัฐอเมริกาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ว่า “ระเบิดปรมาณูเป็นไปได้” ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้ประธานาธิบดีตัดสินใจสร้างระเบิดปรมาณูที่ถูกนำไปถล่มเมืองฮิโรชิมาและเมืองนางาซากิของญี่ปุ่น

หลังจากเห็นอำนาจทำลายล้างของระเบิดปรมาณูแล้ว ไอน์สไตน์เริ่มหันมาสนใจศาสนา เขาพบว่าทฤษฎีสัมพัทธภาพของเขาทำให้เห็นความเชื่อมโยงเป็นองค์รวม (Holistic) โดยมองเห็นสรรพสิ่งเป็นหนึ่งเดียวซึ่งใกล้เคียงกับมุมมองของศาสนา ไอน์สไตน์จึงสรุปว่า “ถ้าเป้าหมายหนึ่งของศาสนาอยู่ที่การปลดปล่อยมนุษยชาติให้เป็นอิสระมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้จากพันธนาการด้านหาอุปาทานและภยากติ การคิดหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์สามารถช่วยศาสนาให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้อีกทางหนึ่ง” (If it is one of the goals of religion to liberate mankind as far as possible from the bondage of egocentric cravings, desires and fears, scientific reasoning can aid religion in yet another sense.)

ทัศนะของไอน์สไตน์นี้สอดคล้องกับเป้าหมายในพระพุทธศาสนาที่มุ่งทำจิตใจมนุษย์ให้หลุดพ้นจากอำนาจแห่งตัณหาและอัตตวาอุปาทาน อุปาทานที่ว่านี่คือความยึดมั่นในตัวตนของฉัน ถ้ามว่าอุปาทานนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ไอน์สไตน์ตอบว่าอุปาทานเกิดจากการมองโลกอย่างบิดเบือน (Optical Delusion)

เวลาที่เรามองดูสิ่งต่างๆ เราคิดว่าตัวเราเป็นศูนย์กลางของการรับรู้ คือเราเป็นจุดอ้างอิง (Point of Reference) ว่ามีตัวเราอยู่ที่นั่นเป็นผู้มอง เรามองโลกและสร้างตัวตนของฉันไปพร้อมกันว่าเป็นศูนย์กลางของจักรวาล เราหลงผิดคิดว่าตัวเองสำคัญที่สุด ทั้งๆที่ในความเป็นจริง เราเป็นเพียง

เศษเสี้ยวรัฐในจักรวาล ความหลงผิดทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวอันเนื่องมาจากความยึดมั่นในตัวตนของเรา นี่คือการเห็นของไอน์สไตน์

พระพุทธศาสนาเรียกการมองโลกแบบบิดเบือนว่า “สัญญาวิปลาส” แปลว่าการรับรู้ที่คลาดเคลื่อน ไปจากความเป็นจริง สัญญาวิปลาสนี้ทำให้เกิดทิวทัศน์วิปลาสคือความเห็นที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง นั่นคือความเห็นผิดว่ามีตัวตนและเกิดอุปาทานคือความยึดมั่นในตัวตนที่คิดสร้างขึ้นมานั้น **พระพุทธศาสนาสอนว่ากรรมฐานเป็นวิธีกำจัดวิปลาสนี้** ซึ่งไม่ใช่หน้าที่ของวิทยาศาสตร์ที่จะสอนวิธีกำจัดวิปลาส ไอน์สไตน์บอกเพียงว่า ศาสนาจะต้องช่วยปลดปล่อยมนุษยชาติจากพันธนาการค้นหาและอุปาทาน นั้นหมายความว่า ศาสนามีหน้าที่ส่งเสริมจริยธรรมคือวิธีดำรงชีวิตที่ถูกต้องแก่มนุษย์ ไอน์สไตน์และนักวิทยาศาสตร์ส่วนมากคิดว่าการศึกษาเรื่องจริยธรรมไม่ใช่หน้าที่ของวิทยาศาสตร์

ไอน์สไตน์เห็นว่าวิทยาศาสตร์มีหน้าที่แสวงหาสัจธรรมความจริงในธรรมชาติเท่านั้น ในขณะที่ศาสนามีหน้าที่พัฒนาจริยธรรมให้กับมนุษยชาติ แม้วิทยาศาสตร์และศาสนาจะทำหน้าที่ต่างกัน วิทยาศาสตร์ก็แยกขาดจากศาสนาไม่ได้ วิทยาศาสตร์และศาสนาต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไอน์สไตน์กล่าวว่า “**วิทยาศาสตร์ที่ไม่มีศาสนาย่อมพิกลพิการ ส่วนศาสนาที่ไม่มีวิทยาศาสตร์ย่อมมีตบอด**” (Science without religion is lame, religion without science is blind) หมายความว่า วิทยาศาสตร์ที่ศึกษาแต่เรื่องสัจธรรมความจริงอย่างเดียวโดยไม่สนใจเรื่องจริยธรรมความดีจะพิกลพิการไม่สมประกอบ ส่วนศาสนาที่ไม่สนใจสัจธรรมความจริงก็เหมือนคนตาบอดเพราะจะมีศรัทธามงายในอำนาจเหนือธรรมชาติและหลงยึดติดไสยศาสตร์

ทัศนะของไอน์สไตน์นี้สอดคล้องกับคำสอนเรื่องการปรับอินทรีย์ในพระพุทธศาสนา นั่นคือการปรับความสมดุลระหว่างศรัทธากับปัญญา ทั้งนี้เพราะคนที่มีปัญญามากแต่มีศรัทธาน้อยมักเป็นคนช่างสงสัย ส่วนคนที่มีศรัทธามากแต่มีปัญญาน้อยมักเป็นคนงมงาย ด้วยเหตุนี้ศรัทธาทางศาสนากับปัญญาทางวิทยาศาสตร์ต้องผสมผสานกันอย่างถูกส่วนเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

วัฒนธรรมแห่งปัญญาและกรุณา

วิทยาศาสตร์ต้องมีศาสนามาเติมเต็มเพื่อสร้างประโยชน์สุขให้แก่มวลมนุษยชาติ นั่นคือศาสนามีหน้าที่เติมจริยธรรมให้กับวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเพิ่มกรุณาให้กับปัญญาทางวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจในการค้นหาสัจธรรมความจริงทางวิทยาศาสตร์**ไม่ใช่เพื่อปัญญาเพียงอย่างเดียวแต่เพื่อกรุณาด้วย** ดังที่วิชาแพทยศาสตร์ศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับโรคและยารักษาโรคก็ด้วยความกรุณาที่ปรารถนาจะช่วยคนให้พ้นจากทุกข์ทรมานเพราะโรคภัยไข้เจ็บ แพทยศาสตร์จึงมีกรุณาเป็นแรงผลักดันในการแสวงหาความจริง **ไม่ได้ทำเพื่อความมั่งคั่งส่วนตัว (Wealth) แต่เพื่อความผาสุกส่วนรวม (Health)** ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระบรมราชชนกที่ว่า “ขอให้

ถือประโยชน์ส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลภกทรัพย์และเกียรติยศจะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์” ความกรุณาจึงเป็นพื้นฐานของวิชาแพทยศาสตร์ ดังคำขวัญที่ปากฎในตราประจำมหาวิทยาลัยมหิดลว่า “อดทน อดบ่ม อดแกล” แปลความว่า “พึงปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนดังปฏิบัติต่อตนเอง” นั่นคือการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ถ้าเราเริ่มศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ ด้วยใจกรุณาอย่างนี้ ปัญญาของเรา ก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่มนุษยชาติ

ตัวอย่างหนึ่งของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่มีกรุณาเป็นตัวขับเคลื่อนคือโครงการจีโนมมนุษย์ (Human Genome Project) ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๓ ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา มีประเทศที่เข้าร่วมโครงการนี้ ๑๘ ประเทศ เป้าหมายหลักของโครงการนี้อยู่ที่การทำแผนที่ยีน (Gene Mapping) และถอดรหัสดีเอ็นเอของมนุษย์ โครงการสำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ ใช้เงินไปทั้งสิ้น ๓,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐหรือประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท นักวิทยาศาสตร์เคยตั้งความหวังไว้ว่าเมื่อทำโครงการนี้เสร็จแล้ว พวกเขาจะค้นพบวิธีการรักษาโรคมะเร็งและโรคที่มาจากพันธุกรรมได้ทั้งหมด แต่ตอนนี้ แม้โครงการจะเสร็จสิ้นแล้วนักวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถจะบอกได้ว่ายีนตัวไหนทำให้เกิดโรคมะเร็งจึงต้องทำการวิจัยกันต่อไป

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นต้นไป นักวิทยาศาสตร์บางกลุ่มเริ่มทำโครงการใหม่ คือแทนที่จะศึกษาเรื่องยีน พวกเขาหันไปศึกษาเรื่องเซลล์ พวกเขาเรียกการศึกษาระดับนี้ว่า Epigenetic แปลว่า “เหนือยีนขึ้นไป” พวกเขาเชื่อว่าระดับการแตกตัวของเซลล์นี้แหละที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดทางพันธุกรรม ซึ่งสามารถอธิบายเรื่องยีนแฝงที่ยีนไม่ได้ควบคุมได้โดยผ่านทฤษฎีวิวัฒนาการ การที่ยีนแฝงที่ยีนไม่ได้ควบคุมยีนอย่างเดียว ตอนแรกคอกของยีนยังไม่ได้ยาวมากเหมือนทุกวันนี้ แต่เมื่อยีนแฝงต้องยึดคอกินไปไม่บ่อย ๆ คอกยีนจะค่อย ๆ ยาวขึ้น เรื่องนี้เกิดจากการสะสมข้อมูลไว้ในระดับเซลล์แล้วส่งผ่านไปที่ยีนแฝงต่อไป การที่ยีนแฝงที่ยีนไม่ได้ควบคุมยีนเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังเกี่ยวข้องกับ การปรับตัวไปตามสิ่งแวดล้อมและเก็บข้อมูลส่งต่อในระดับเซลล์

โครงการจีโนมมนุษย์ดังกล่าวมานี้ทำให้มนุษยชาติมีความหวังว่าสักวันหนึ่ง เราจะสามารถเอาชนะโรคร้ายอย่างมะเร็งได้เหมือนอย่างที่เราเคยเอาชนะกาฬโรคและอหิวาตกโรคมาแล้ว นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าถ้าวิชาแพทยศาสตร์เริ่มต้นจากความกรุณา ก็จะสร้างประโยชน์มหาศาลแก่มวลมนุษยชาติ เราจึงหวังว่าวิทยาศาสตร์ทุกสาขาจะเดินตามเส้นทางแห่งกรุณาเช่นกัน เราอยากให้เห็นนักวิทยาศาสตร์เป็นคนที่มองโลกโดยองค์รวมเป็นหนึ่งเดียวแล้วเกิดกรุณาคือปรารถนาจะใช้ปัญญาแห่งวิทยาศาสตร์ช่วยมนุษย์ทุกคนให้พ้นทุกข์อันเนื่องมาจากโรคภัยไข้เจ็บและความอดอยากหิวโหย เป็นต้น เหมือนดังที่พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งพระปัญญาคุณและพระกรุณาธิคุณ จึงได้นำสังฆกรรมที่พระองค์ตรัสรู้ ออกเทศนาสั่งสอนตลอดพระชนม์ชีพ พุทฺชนฺหิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺพาย เพื่อประโยชน์เพื่อความทุกข์แก่คนเป็นอันมาก และเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก

ดังนั้น วิทยาศาสตร์ต้องมาคู่กับศาสนาที่ปัญญาต้องมาคู่กับกรุณาจึงจะช่วยโลกให้อยู่รอดปลอดภัย